

İÇİNDEKİLER

RAA HAQİ İNANCINDA OCAK KÜLTÜ

Hüseyin ÇAKMAK / 3

TARİK'İN ALEVİ RİTÜELLERİNDEKİ VE İNANCINDAKİ YERİ HAKKINDA
BİR ÖN DEĞERLENDİRME / Mürüvet HARMAN / 17

YAZAR SORUMLULUĞU VE ALAN ARAŞTIRMASI
(Kureşanlılar ile İlgili Yazılan Kitaplar)

Ezeli DOĞANAY / 29

BAZI OTANTİK DERSİM ŞİFA MEKANLARININ TARİHSEL KÖKENİNE DAİR

Serkan ERDOĞAN / 40

KIRMANCKI'DE BAZI SÖZCÜKLERİN ETİMOLOJİK DURUMU

Erdal KILLI / 44

KIRMANCCA (ZAZACA)'DA STANDARTLAŞMA SORUNU VE VATE ÇALIŞMA GRUBU

Munzur ÇEM / 50

DERSİM KÜLTÜRÜNDE HIZIR İNANCI

Sümeyye BITIRAK / 60

DIYARBAKIR VALİSİNİN 1835 TARİHİNDE OVACIK ÜZERİNE SEFERİ

Dr. Mehmet YILDIRIM / 67

Üç Aylık Yerel Süreli Yayıncıdır.

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Mesut ÖZCAN

Yıl: 16

Sayı : 42

ISSN: 1302-4957

*Yazıların sorumluluğu yazarına aittir.
Yayımlanan yazılara telif ödenmez.
Dergimiz gelen yazıları kısaltma ve
düzeltme hakkına sahiptir.*

Yönetim Yeri

Moğultay Mah. Sanat Sokak

No: 3/3 TUNCELI

Tel: 0530 408 98 49

e-mail: munzurdersigi@yahoo.com

Baskı

Öztepe Matbaacılık Hırdavat ve

Gıda Sanayi Tic. Ltd. Şti.

Kazım Karabekir Cad. No: 31/107

İskitler - Altındağ/ Ankara

Tel: 0312 341 12 08

Baskı Tarihi: 29 Ağustos 2016

Baskı Saati : 09.00

Yurtdışı Temsilcisi

Haydar KILLI

Woestijgerweg 197c 3817 SJ

Amersfoort - Hollanda

Telefon: 0031 33 7070022

Email: h.killi@zonnet.nl

Yurtdışı Abonelik Bedeli (yıllık) 30 €

Yurtdışı perakende satış 5 €

Yurtiçi Abone Bedeli (yıllık) 50 TL.

Resmi Kurumlar İçin (yıllık) 80 TL.

Posta Çeki:

Mesut ÖZCAN Hesap No: 1001497

DİYARBAKIR VALİSİNİN 1835 TARİHİNDE OVACIK ÜZERİNE SEFERİ

■ Dr. Mehmet YILDIRIM

Aşağıda, 1835 yılında Diyarbakır Valisi olan MehmedReşid Paşa'nın, Çemişgezek ve Ovacık aşiretleri üzerine yaptığı sefer neticesinde kaleme aldığı raporun önce sadeleştirilmiş geniş bir özeti, ardından transkripsiyonu ve belgenin orijinal halinin bir kopyası verilmiştir. Belge Başbakanlık Osmanlı Arşivinde, "HAT, Dosya No: 447 ve Gömlek No: 22311 B" koduyla kayıtlıdır.

Belgenin Sadeleştirilmiş Geniş Özeti

Sultanım Hazretleri

Buyrulduğu üzere maslahat merkezi kabul edilen Harput'a, askeri ve idari işleri görmek için Diyarbakır'dan geldim. Hain DucikEkradı bir süredir alışkın oldukları fesat ve melanet ve fukaraya zulüm edip hasar vermekten başka ayrıca Maden'e kömür gelmesini de sekteye uğrattıklarından, onların da tedip ve terbiyeleri icap etmişti. Mevsim de müsait olduğu için, buradaki mevcut piyade ve süvari alaylarını ve beş bin kadar başıbozuk piyade (milis) ve süvari askeri alınarak bu Ekradın üzerine gidildi. Bunlar işledikleri suçun cezasına maruz kalacaklarını anladıklarından mukabeleden kaçınarak Tağar ve civarındaki köyleri terk ederek orman ve dağa kaçtılar. Takip edilerek ele geçirilenler idam ve ortadan kaldırılmak üzereyken sekiz pare köyün ahalisi ve bir kaç reaya karyesi aman dilemiş ve bunlara dokunulmayarak topluca oradan kaldırılıp Kemah ve Çemişgezek kazalarında iskan ettirilmişlerdir. Ekrad ise eskiden beri sığınak edindikleri Çifte Kale denilen bir yere -ki gayet sarp ve kayalıktır- kaçıp, aşırı ormanlık yerde kale gibi bir kaya üzerinde toplanmışlar ve muharebeye hazırlanmışlardır. Öyle bir yere göz nurumuz askerimizi sürmek caiz olmadığından, evvelce Kars Muhafızı Ahmet Paşa vasıtasıyla toplamış olduğum paralı asker ve başıbozuk takımını yürüttüm. Allah'ın yardımıyla bir hamlede kayadan bunları kaldırarak bir miktar can ve kelle aldıktan sonra Ekrad ormana firar etti. Bu ormanlar Allah bilir ki insanın girmesi imkânsız olduğu gibi, bu Ekra-

dın şimdye deĝin yaptığı tüm kötülüklerin de, buldukları coĝrafyadan ileri geldiği anlaşılmaktadır. Bunlar ormandan ormana firar ederek nihayet Ducik gbeĝinde olan Ovacık denilen yere gittilerse de peşlerinden oraya da gidildi ve çarpışarak bir takım daha can ve kelle alındı. Oradan bile firar ederek daha sarp olan Mercan Boĝazı ve Köprü Boĝazı(?) denilen yerlere gittiler. Peşlerinden boĝaza dahi gidilmiş ise de buralar muharebeye uygun olmadığından, ovada ve ormanda yüz kadar karye/mezra tamamen ateşe verildi. Neticede dört yüzden fazla hain kılıçtan geçirildi ve yüz kadarı da esir alındı. Diğer yandan Ali Bey, Alay Kaimakamı Emin Bey hafif ve diğer sekiz nefer daha yaralanmış ve dört nefer de şehit oldu. Kiralık askerin bařbuĝu Hüseyin Bey ile üç nefer daha Padişahımızın sadakası olmuştur (lmştr). Başka kimsenin burnu kanamamıştır. **Ducikekradı tabir olunan, iki kısım olup, bir kısmı şeyh Hasanlı ve diğer kısmı Desim Krd** ise de bu muharebe şeyh Hasanlı takımıyla vuku bulmuş olduĝundan, reisleri olan Diyap Aĝa ve Seydihan ve Keleş ve Kv aĝası Hüseyin Aĝa isimli hainler saĝ ele geçirilip, bunların marifetiyle bir kısım eşkiya daha ele geçirilir umuduyla bunlar idam olunmayıp hapsedilmişlerdir. Bunlar ailelerini getirip rehlin bırakarak gidip diğer kabile ve yandaşlarını da alıp gelmek ve gösterilecek bir mahalde iskan edilmek şartıyla taahhütte bulunmuşlardır. Diğer haşere başı olan Xeyroĝlu/Xiroĝluile yeĝeni hainler ise kazıĝa vurularak cezalarını bulmuşlardır. Ekraddan, boĝazın öbür yanındaki Erzurum kazalarıyla Maden kazalarından olan Kemah ve Gercanisv.s. kazalarına firar eden,yahut oralardan zahire almaya giden olursa, kendilerine asla zahire verilmemesi ve derhal tutuklanmaları için Erzurum Valisi Esad Paşa'ya v.s. ayanlara etraflıca yazılmıştır. Söz konusu ekradın ormandan çıkıp saĝa sola sarkıntılık etmemesi için Taĝyar karyesiyle Diyab'ın karyesi olan Sab-yar(?) karyesine ve gerekli diğer yerlere üçer-dörder yüz kişi, paralı piyade ve süvari tayin edildi. Fakat vakit olursa söz konusu orman yollarının saĝı ve solu birer kurşun menzili kadar kesilip ateşe verilirse ve yollar temizlenirse, asker, top ve mühimmat nakli sırasında kolaylık saĝlanacaĝı ve Ekrad bu işi anladıĝı zaman da kanımca artık ormana savuşamayacak ve naar halde teslim olacaktır. Böylece bu kabilenin verdiĝi gaile bertaraf olacaktır. Fakat zikrolunan Desim takımı kalmış olacaĝından, onların da şimdilik bir saldırganlıĝı grlmediĝinden, Allah'ın izniyle baharda onarlın da icabına bakılması lazım gelecektir. Ferman sizindir.

1 Kasım 1835

(Mühür) MehmedReşid

Belgenin Transkripsiyonu

Devletlüinâyetlüatûfetlüübbehetlüre'fetlüveliyü'n-ni'ambehiyyü'ş-şiyem efendim sultânım hazretleri;

Ma'lûm-ı âli-i mün'imâneleri buyurulduğu vechileHarbrut merkez-i maslahat ittihâz olduğundan levâzımât-ı şitâ'iyenintanzîmi ve asâkir-i munzama-i şâhâneyedâ'ir ve sâ'ir maslahatların dahi rü'yet ve tetmîmi zımında Diyarbakır'dan avdet ile Harbrut'a gelinmiş ve sâye-i mekârim-vâye-i cenâb-ı mülûkânedetakrîr-i maslahat usûlûnekonulmakda bulunmuş ise de beyândanâzâde olduğun üzreDücikekrâdihavenesinin bir müddetdenberüme'lûf oldukları fesâd ve mel'anet ve fukarâ ve zu'afâyaderkâr olan zulm ve hasâretlerinden başka Ma'âdin-i Hümâyûn'un kömür maslahatına dahi gûnâgûn sekte îrâsınacesâretleri cihetiyle sâye-i şâhâne anların dahi tedîb ve terbiyeleri îcâb etmiş ve vaktin dahi müsâ'adesi bulunmuş olduğundan burada mevcûd olan Hâssa-i hazret-i şâhâne Piyade ve Süvari alaylarını ve beş bin kadar başıbozuk süvari ve piyade askeri alınarak müsteniden bi-inâyeti'llâhite'âlâ hareketle ekrâd-ı merkûme üzerine varılmış idi. merkûmlarmürtekib oldukları mel'anetin seyyi'esinedûçâr olacaklarını derk ederek öyle her bir mahalde mukâbeledenihtirâzen evvel emirde sınır başında gibi olan Tağar karyesiyle sâ'ir orada olan bir takım karyelerini terk ile orman ve dağa firâr etmiş olduklarından bi't-ta'kîb ele geçirilenleri'dâm ve izâle olunmak üzre iken sekiz pâre karye ahâlîsi ve birkaç re'âyâ karyeleri istîman etmiş ve binâen-aleyh bir şey denilmeyerek cümlesi kaldırılıp Kemah ve Çemişgezek kazâlarında iskân etdirilmiş olup ekrâd-ı merkûme evvel emirde öteden berü tahassun-gâh edindikleri Çifte Kal'ata'bir olunan mahal ki gâyet sarp ve sengistân ve pek aşuru ormanlık yerde kal'a gibi bir kaya üzerinde tecemmu' eyleyerek muhârebeye durmuş olduklarından öyle mahallere nûr-ı bâsıra-iibtihâcımız olan asâkir-i muntazamayı sürmek gayr-i câ'iz olduğundan mukaddemce Kars muhâfızısıâdetlüAhmed Paşa kulları tarafından ulûfelü olarak celb etmiş olduğum icâre askeriyle sâ'ir başıbozuk takımına yürüdülüşetdirilerekavn ü ihsân-ı Hazret-i Bârî ve yümn-i teveccühât-ıcenâb-ı şehriyârî ile zikr olunan kayadan bir hamlede kaldırılarak bir takım dil ve kelle alındıktan sonra ekrâd-ı merkûme ormanlara firâr etmiş olup bu ormanlar Hudâ bilir ki görülmüş şey olmayarak şöyle ki âdem girmek muhâl gibi olduğundan ya'niekrâd-ı merkûmenin şimdiye kadar etdiklerifesâd ve habâset bütün bütün yerlerine istinâdlarındanîcâb etmiş olduğu anlaşılmışdır. merkûmlar ormandan ormana firâr ederek nihâyet asıl Dücik'in göbeği olan Ovacık nâm mahalle gitmiş

iseler de verâlarından oraya dahi gidilerek tekrârenmuhârebeyemübâşeret birle li'llâhi'l-hamd bir takım dil ve kelle dahi alınmış ve oradan dahi firâr ile zikr olunan mahallerden ziyâdesa'b ve sarb olan Mercan Boğazı ve Köprü Boğazı(?) ta'bîr olunan yerlere gitmiş ve sâye-i şâhânedezikr olunan boğazlara dahi girilüp mümkün olabildiği mertebe ormanlardan çıkarılmış ise de muhârebe olunacak mahaller olmadığından ve sâye-i adâlet-vâye-i mülûkânede oldukça hadlerini dahi bilmiş olduklarından ovada ve ormanda olarak bir yüz kadar karyeleri bütün bütün ateşe urularak oradan avdet olunmuş olup işte bu maddede bir dört yüzden mütecâvizhavene süngü ve kılıçdan geçirilmiş ve bir yüz kadarı dahi tutulmuş ve berütarafdan Ali Bey, Alayı Kâ'immakâmı Emin Bey kulları cüz'iyetçe ve diğer sekiz nefer-i Hâssa dahi pârelenüp dört nefer dahi şehîd olmuş ve sâlifü'z-zikricâre askeri başbuğu Hüseyin Bey ile diğer üç nefer dahi ser-şevket-efser-i hazret-i şâhâneye sadaka olarak sâ'ir bir kimsenin burnu kanamamışdır. Beyândanâzâde olduğu üzreDücikekrâdita'bîr olunan iki kısım olup bir kısmı Şeyhhasanlı ve diğer kısmı Desim Kürdü ise de işbu muhârebeŞeyhhasanlı takımıyla vukû' bulmuş olduğundan sergerdeleri olan Diyab Ağa ve Seydihan ve Keleş Ağa ve Kavi(Kév) ağası Hüseyin Ağa nâmhâinlerhayyen ele getirülüp bunların ma'rifetiyle bir takım eşkiyâ dahi ele getirulurhulyâsiyla'idâmolunmayup tomruğa urulmuş ve evlâd ve iyâllerinigetürüprehn bırakarak kendülerigidüp kâffe-i kabîle ve ta'allukâtını alarak gösterilecek mahalde iskân etmek şartıyla sahbetolunmakda bulunmuş ve diğer ser-firâz-ı haşerât olan Hayroğlu/Hiroğlu ile yeğeni hâinlerdarb-ı evtâd-ı siyâsetlecezâlarını bulmuş olup zikr olunan boğazların öte tarafı Erzurum EyâletikazâlarıylaMa'denkazâlarındansâlifü'l-beyân Kemah ve Gercanis ve sâ'irkazâlar olduğundan ekrâd-ı merkûmeden oralara firâr edenler ve yâhûdzahîre almakiçün gidenler olur ise bir dâne zahîreverilmeyüp derhâl tutulması Erzurum vâlisiatûfetlü Esad Paşa bendelerine beyân ve işâr ile sâ'irkazâ'yanlarına dahi bi'l-etraf yazılmış ve bu cihetle havene-i merkûmenin oralara dahi gidememesi sûretlerine teşebbüs olunmuş ve ekrâd-ı merkûme ormandan çıkup öteye berüye bir gûnesarkındılık edememek içünsâlifü'z-zikrTağar karyesiyle merkûmDiyab'ın karyesi olan Sabyar(?) karyesine ve sâ'iriktizâ eden mahallere üçer dörder yüz aylıklı piyade ve süvari ta'yîn ve ikâme kılınmış olup fakat vaktin müsâadesiolubda şu zikr olunan ormanlar yollarının yemîn ü yesârı birer kurşun menzili kadar kırdırılıp ateşe urulduğu ve yollar ol vechiletathîrolunub da hîn-i iktizâda asker ve top ve mühimmât sevkinde suhûlet hâsıl olduğunu ekrâd-ı merkûme derk ve iz'ânetdiğisûretdezann-ı âcizâneme göre artık ormana dahi sağışamayaraknâ-çârdehâlet

